

5/2010

41. vuosikerta
Kasvatusopillisen aikakauskirjan 147. vuosikerta
Kasvatus ja koulun 96. vuosikerta

Kasvatus

Pääkirjoitus

Jyrki Hilpelä 415 Sotalapset

Artikkeleita

Ulla-Maija Salo 419 Lapset, politiikka ja yhteiskunnallinen osallistuminen

Tuomas Zacheus – Mari Hakala 432 Liikunta kotoutumisen ja kulttuurien kohtaamisen välineenä – Maahanmuuttajien parissa työskentelevien näkökulmia

Erkki Anto – Marjaana Penttinen – 445 Kognitiivinen konflikti oppikirjatekstin
Mirjamaija Mikkilä-Erdmann lukuprosessissa ja silmänliikkeissä

Katsauksia

Jyrki Kaarttinen 456 Saksalaisten opettajien ja heidän etujärjestöjensä suhtautuminen kansallissosialisteihin Weimarin tasavallan aikana (1919–1933)

Lyhyempiä kirjoituksia

Tapio Keranto – Vesa-Matti Sarenius 466 Lukusuora ensimmäisen ja toisen koulu
vuoden matematiikassa: kriittinen
tarkastelu

Jaana Vuorio-Utriainen 472 H. Gardnerin Monilahjakuusteoria [MI]
taidekasvatuksessa

Puheenvuoroja

Matti Rautiainen – Pekka Räihä 477 Suomalaisen koulutuksen osallistumis-
kulttuurin on muututtava

Timo Saloviita 482 Erityisoppilaan ihmisoikeudet sivistysvalio-
kunnassa – mitä lakimuutos jätti jäljelle?

Uutisia • Tapahtumia • Koulutusta

Marja Heimonen – Jan-Erik Mansikka 488 Taide, yhteiskunta ja muutos: Näkökulmia
taidekasvatuksen tutkimukseen

Kirja-arvioiteja

Jyri Lindén 492 Kutsumuksesta palkkatyöhön? Perusasasteen
opettajan työn muuttunut luonne ja logiikka
(*Marjo Vuorikoski – Mirka Räisänen*)

Chang, H. 495 Autoethnography as Method. Walnut
Creek: Left Coast Press (*Saila Puolter*)

Ketokivi, Mikko 498 Tilastollinen päättely ja tieteellinen
argumentointi (*Harri Pitkäniemi*)

English Summaries

501

Kirjoittajat

503

Luetteloita

505

Pääkirjoitus

Sotalapset

Kun nykyisin tapahtuu jotakin kauheaa, sellaista joka koettelee psyykkistä kestäkykyä, rientää paikalle kriisiryhmä purkamaan vahingollisia paineita. Niin ei suinkaan aina ole ollut. Viime sodan aikana ihmiset olivat vuosia alttiina kokemuksille, jotka olivat omiaan tuottamaan psyykkisiä vammoja. He eivät saaneet minkäänlaista tukea tai hoitoa. Vain kehotuksia olla urhea. Sodan loppumisen ei tuonut tähän muutosta. Kun sota päättyi, haluttiin kipeä menneisyys jättää välittömästi taakse ja katsoa tulevaisuuteen. Mutta osa, jonka historia oli tuon ajan ihmisille antanut, ei ollut pantavissa päätöksillä sivuun. Ihmiset olivat tahdostaan riippumatta sodan tuotoksia. On siten hyvin perusteltua puhua sotasukupolvesta. Mutta oliko kyse vain yhdestä sukupolvesta?

Sodan joutuivat kokemaan myös lapset. Heillä oli kurja tuuri. Ei kukaan voi valita syntymävuottaan. Ajanjaksona 1930–1945 syntyi lapsia kuten muinakin aikoina. Lapsen osa sodassa on viime aikoina ollut useiden kirjojen teema niin Suomessa kuin Saksassakin. Keskityn tässä vain Saksaan. Vasta nyt Saksassa on katsottu sopivaksi julkaista selvityksiä, jotka tuovat esiin siviiliväestön kärsimykset. Aikaisemmin ajateltiin, että kansa, joka on aiheuttanut niin paljon kärsimystä muille, saa vaieta omista koettelemuksistaan. Eräs puheena olevista teoksista on Hilke Lorenzin haastatteluihin perustuva ”Kriegskinder. Das Schicksal einer Generation”. Saksalaisia lapsia koettelivat kaupunkien pommitukset, ero vanhemmista, aineellinen puute ja pakomatkat silloisen Saksan itäisistä osista länteen.

Liittoutuneet pyrkivät murtamaan Saksan taistelutahdon massiivisilla pommituksilla. Jopa 800 koneen laivueet iskivät tärkeinä pidettyihin kaupunkeihin. Illalla nukkumaan mennessä lasten oli varauduttava äkkilähtöön, mikäli hälytyssireeni soisi. Vaatteet päälle vaikka pimeässä, mukaan pieni laukku välttämättömyyksiä ja sitten juoksu pommisuojaan. Suojassa kuunneltiin räjähdysääniä ja aistittiin kauhun tuntein maan tärinä. Lapset ymmärsivät, että tilanne ei enää ollut aikuisten hallinnassa: hekin olivat avuttoman pelon vallassa. Aikuiset eivät kyenneet suojelemaan lapsia. Aikanaan kömmittiin maan pinnalle, mikäli romahtaneet talot eivät olleet tukkineet ulospääsyä. Vastassa oli palava kaupunki. Katunäkymät olivat muuttuneet tunnistamattomiksi, asfaltti oli enemmän nestemäistä kuin kiinteää, siellä täällä saattoi lojua hiiltyneitä ihmisruumiita. Oliko oma asuintalo ehjä, kysyttiin ahdistuneesti. Olivatko omaiset hengissä? Kysymys oli erityisen ajankohtainen silloin, kun lapsi oli hälytyksen sattuessa koulussa eikä päässyt perheensä kanssa samaan suojaan.

Berliiniläinen 10-vuotias Dieter Wilde lähetettiin viranomaisten toimesta Puolan Zakopaneen pommituksia pakoon. Mukana seurasi koko hänen koululuokkansa. Leirillä vallitsi sotilaallinen järjestys. Leirivalvojen järjestämää ohjelmaa riitti aamusta iltaan. Omaa aikaa ei ollut. Kansallissosialistisen kasvatuksen toteuttaminen ei ollut leirin tarkoituksista vähäisimpiä. Oppilaista pyrittiin muokkaamaan ”sankareita”, jotka eivät koskaan epäröisi, kun kysymyksessä oli ”kansan etu”. Dieter tunsikin olonsa tässä höykytyksessä epämiellyttäväksi. Ulkoisesti hän oli reiteä poikaa, mutta

sisintä kirveli. Hänellä oli surkean ikävä äitiä, mikä ei “sankarille” sopinut alkuunkaan. Vanhempiin lapset olivat yhteydessä kirjein, mutta koska jokainen kirje kulki leirin valvojan kautta, kirjattiin kuulumiset niukkaankin mutta myönteiseen tyyliin. Niin myös Dieter menetteli. Hän kuitenkin halusi välittää äidille myös oikeat tuntemuksensa. Niinpä hän kirjoitti kirjekuoren yläkulmaan pienen pienellä “hae minut pois täältä” ja liimasi postimerkin päälle. Kirjeessä hän vannotti äitiä ottamaan talteen kaikki postimerkit – myös nyt saapuvan kuoren. Innokas postimerkkien keräilijä sentään sai olla. Äiti ei kuitenkaan saanut viestiä, koska hän ei ryhtynyt höyryttämään merkkiä irti vaan säästi kuoren kaikkineen. Dieter jäi leirille kilpailemaan muiden kanssa siitä, kuka on “kovin”.

Monen lapsen osaksi tuli koettelemusten täyteinen pakomatka Saksan itäisistä osista läntisiin. Kun junayhteys Itä-Preussista Berliiniin katkesi, taivallettiin jäitä myöten tai ahtauduttiin laivoihin. Laivat olivat sekä lentokoneiden että sukellusveneiden maalitauluna. Moni jäi matkalle. Pakolaisia idästä ei suinkaan otettu avosylin vastaan seuduilla, joilla jo ennestään oli kaikesta puutetta. Vastatulleet joutuivat alimpaan kastiin.

Kun yhä pitkittynyt sota lopulta päättyi, ei se merkinnyt elinolojen kohentumista. Kaikesta oli puutetta. Nälkääkin nähtiin. Isä ei palannut heti sodasta, vaan usein vasta vuosien sotavankeuden jälkeen. Sotavankeudesta tuli vaiteliasta väkeä. Monet olivat fyysisesti ja psyykkisesti lopussa. Paikan ottaminen perheessä ja työelämässä vaati aikaa.

Kun ruotsalainen kirjailija Stig Dagerman syksyllä 1946 teki reportaasimatkan Saksaan (Tysk höst), hän näki kivikasoiksi muuttuneita kaupunkeja ja ihmisiä, joiden elämän sisällön muodosti hiilien ja perunoiden hankkiminen. Paremman puutteessa asuttiin vetisissä kellareissa. Jonnekin sivuraiteelle oli jäänyt pakolaisten täyttämä juna. Heidän oli asuttava junassa, koska he eivät olleet tervetulleita minnekään. Menestyjiä tässä raunioiden maassa olivat nuoret naiset, joiden viehätysvoima ei jäänyt miehittäjiltä huomaamatta.

Sotalapsille sodan jälkeinen aika merkitsi köyhyyttä ja kaoottisista oloista johtuvaa puutteellista koulutusta. Isä jäi etäiseksi, vaikka olisi palannutkin. Vanhempien menneisyydestä suuri osa jäi pysyvästi tuntemattomaksi. Oli paitsi haluttomuutta kertoa myös vastahakoisuutta kuulla. Toimittaja Anne-Ev Ustorf (syntynyt 1974) kertoo omasta lapsuudestaan tapauksen, joka olisi voinut sattua monessa muussakin saksalaisessa perheessä. Hän oli veljensä kanssa ollut jonkin aikaa isovanhempien hoidossa. Lasten palattua kotiin äiti pian puuskahtaa: “No niin. Äiti on taas rallatellut niitä työkomennuslaulujaan.” Sitten hän sanoo lapsille ankarasti: “Älkää enää koskaan laulako niitä lauluja!” Lapset tuntevat epämääräistä syyllisyyttä, mutta eivät ymmärrä, mikä nyt on vinossa. Paljon myöhemmin samainen äiti sanoo jo aikuistuneelle tyttärelleen, ettei hän puhunut omien vanhempiensa kanssa koskaan sota-ajasta. Hän sisarineen ei halunnut kuulla sanaakaan “Adolfin ajasta”. Aihe oli kerta kaikkiaan pannaan julistettu. He eivät halunneet osallisuutta muistoihin; he eivät sietäneet tuon ajan lauluja. Natsismi oli jotakin, minkä kanssa sotalapset eivät halunneet olla missään tekemisissä. Se haluttiin sulkea oman maailman ulkopuolelle. Oliko osaksi kysymys myös häpeästä? Oma kansa ja omat vanhemmat sen konkreettisina edustajina olivat aikaansaaneet miljoonien ihmisten kuoleman.

Sodan jälkeiset vuodet olivat työtä täynnä. Jokaisen odotettiin antavan panoksensa jälleenrakennukseen. Kunkin tuli ansaita paikkansa yhteisössä suorituksilla. Aineellinen köyhyys alkoikin hellittää, mutta ei henkinen. Myönteiset ihanteet puuttuivat. Jokapäiväisen leivän turvaaminen sai riittää elämän tarkoitukseksi. Turvallisuushakuisuus johti elämän kapeutumiseen. Sen monet tuon ajan lapset oivalsivat aikuistuttuaan. Natsi-Saksan perinnön työstämiseen ja voittamiseen ei ollut aikaa eikä voimia. Irti pääsemiseksi välttämätön surutyö jäi tekemättä. Sitten alkoi jo kylmä sota. Sen luomassa järjestyksessä Saksan liittotasavallalta edellytettiin selkeän oikeistolaista profiilia. Uhka nähtiin kommunismissa eikä natsismissa. Ikään kuin “synninpäästön” saaneina alkoivat entiset natsit nousta yhteiskunnan avainpaikoille, paraatiesimerkkinä liittokansleriksi kelpuutettu

Kurt Kiesinger. Ilmapiiri oli autoritaarinen: kansalaisilta odotettiin tottelemista. Mikäli kansalaiset kaikesta huolimatta järjestivät mielenosoituksia, saivat he kokea poliisin sumeilemattoman väkivaltaisuuden. Oliko kansallissosialistinen henki paremman puutteessa hyväksynyt asuinsijakseen markkinatalouden, saattoi joku ihmetellä.

Jossakin kaukana Vietnamissa putosivat pommit. Kapitalistinen maailma puolusti etujaan. Pommit koneet herättivät suttuisella kuvaruudullakin ahdistuksen tunteita sotalapsissa. Heidän oli helppo asettua vietnamilaisten asemaan. Alettiin järjestää mielenosoituksia Vietnamin sotaan vastaan. Ennen kaikkea opiskeleva nuoriso aktivoitui vastalauseisiin. Vietnamin sota yhdessä liittotasavallan painostavan ilmapiirin kanssa synnytti radikaalin opiskelijaliikkeen. Oli liian paljon vaikeuksia, liian paljon selvittämättömiä asioita.

Mielenosoituksessa Berliinissä ammuttu Benno Ohnesorg oli kirjailija Uwe Timmin ystävä. Hampurissa 1940 syntynyt Timm jätti raskaasti pommitetun kaupungin yhdessä äitinsä kanssa 1943, mutta palasi pian sodan päätyttyä. Omaelämäkerrallisessa romaanissaan "Heisser Sommer" Timm kuvaa opiskelijaradikalismia 1960-luvun lopun Hampurissa. Nöyrytetään professoreita, järjestetään mielenosoituksia, hännätään poliisia ja tietenkin käydään loputtomia ideologisia keskusteluja. Sanavalmis ja itsevarma Conny nousee joukon ihailluksi johtajaksi. Kirjan kertojamina Ulrich sen sijaan on sivustaseuraaja, vaikka mukana kulkeekin. Vähitellen Ulrichia alkaa vaivata liikkeen itsetarkoituksellisuus. Hän ymmärtää, etteivät marginaaliryhmät tee vallankumousta. Ulrich menee tehtaaseen työhön ja tutustuu työläisiin. Sattumoisin hän tapaa Connyn, joka tyytyväisenä hypistelee vasta hankkimaansa pistoolia. Valmistautuiko Conny aseelliseen taisteluun? Kirjailija vihjaa jonkin kumousleikkiä vakavamman olevan tulossa.

Jo asemansa vakiinnuttanut ja tunnustusta saanut vasemmistolainen toimittaja Ulrike Meinhof (1934) sai Berliinin kotiinsa hiukan kiusallisia ja sittemmin kohtalokkaita vieraita. Jossakin satunnaisesti tavatut Andreas Baader ja Gudrun Ennslin tulivat kutsumatta kylään. Baader (1943) oli heittiö vailla ammattia, mutta maassa, jossa oli totuttu ylempien kunnioittamiseen, saattoi hänen kursailematon röyhkeytensä herättää joissakin ihastusta. Baader tuli Münchenistä, jossa hän kasvoi isoäidin ja äidin hoidossa. Isä katosi rintamalla. Ennslin (1940) varttui luterilaisessa pappilassa. Koti oli natsismin vastainen. Vietettyään vuoden vaihto-oppilaana Yhdysvalloissa hän opiskeli kieliä ja valmistui opettajaksi. Hän teki Saksan liittotasavallan tilasta äärimmäiset johtopäätökset. Häntä voi pitää liikkeen ideologina. Tämän parivaljakon vierailu suisti Meinhofin elämän raiteiltaan: hänestä tuli aseellista kumousta toimeenpanevan ryhmän jäsen. Uusi rooli sieppauksineen ja pankkiryöstöineen sopi huonosti yhteen kahden lapsen äidin osan kanssa. Emme ehkä koskaan saa tietää, mitä ajatteli suomalainen Mirja, joka tuttavien välityksellä oli tullut rouva Meinhofin lapsenlikaksi. Muutaman verisen vuoden jälkeen kolmikko päättyi Stammheimin vankilaan, jossa heidän elämänsä päättyi. Saksan liittotasavalta tarvitsi tuuletusta, mutta ehkä ei aivan Baader-Meinhof-tyyliin.

Sotalasten eväät emotionaalisesti terveeseen elämään olivat puutteelliset. Lapsina heiltä vaadittiin kohtuutonta urheutta. Lähiympäristön hirvittävät tapahtumat, menetykset, ero omaisista, ahdistava epävarmuus, vanhempien huomion niukkuus ja aineellinen puute eivät silloin kelvanneet syyksi valittaa. Valittaminen tulkittiin karskiksi itsekkyydeksi ja kiittämättömyydeksi. Sai olla kiittollinen, kun oli vielä hengissä. Esimerkkejä niistä, jotka eivät enää olleet, oli yllin kyllin. Eikä pitänyt rasittaa äitiä, jolla oli raskasta muutenkin. Lapset saivat kantaakseen taakan, joka oli heille liikaa. He oppivat tukahduttamaan pelon, ahdistuksen ja hylätyksi tulemisen tunteen. Torjuessaan omat tunteensa ja tarpeensa he vähitellen menettivät kosketuksen niihin. Aikuisikä ei tuonut tähän muutosta.

Harvat sotalapsista ryhtyivät silti äärimmäisiin tekoihin. Useimmat yrittivät elää tavalliseen tapaan, tekivät työtä ja saivat lapsia. Heistä tuli vanhempia. Miten he onnistuivat vanhempina?

Hyviä arvion laatijoita ovat tietysti omat lapset, toisin sanoen sotalasten lapset. Jo edellä mainitun Anne-Ev Ustorfin haastatteluille perustuva kirja “Wir Kinder der Kriegskinder” tuo näyttämölle sotalapsen kasvattajina. Kuva on monella tapaa surullinen.

Kerron lähemmin 1962 syntyneestä Gerhardista. Hän oli ahdistunut lapsi. Hän kärsi epämääräisistä syyllisyyden tunteista ja heräsi öisin painajaisiin. Neuvottomat vanhemmat toimittivat Gerhardin viiden vanhana terapiaan. Se jäi tuloksettomaksi. Vanhemmilleen käsittämättömänä Gerhard jäi psyykkisessä hädässään yksin. Lapsuus meni emotionaalisessa kaaoksessa. Aikuisiällä Gerhard hakeutui oma-aloitteisesti terapiaan. Tällä kertaa käytiin yhdessä terapeutin kanssa huolella läpi perhehistoriaa. Johtopäätös oli se, että vanhemmat siirsivät sotavuosina syntyneet ahdistavat mutta torjutut tunteensa poikaan. Pojasta tuli niiden tunteiden kantaja, joita vanhemmat eivät kestäneet. Tämän oivalluksen jälkeen Gerhard alkoi voida paremmin.

Gerhardin äiti syntyi – sittemmin menetetyssä – Schleesiassa. Kun synnyttäjä kuoli, sai lapsi varttua äidittömänä. Muutaman vuoden päästä isä solmi uuden avioliiton, jolloin tytär sai äitipuolen. Äitipuolella ei oikeastaan ollut vikaa, mutta omaa äitiä hän ei kyennyt korvaamaan. Isä kutsuttiin sitten muiden tapaan Wehrmachtin riveihin. Aikanaan sota päättyi, mutta isä jäi venäläisten sotavangiksi. Viiden vuoden ajan häneen oltiin yhteydessä vain kirjeiden välityksellä. Kirjeissä isä antoi toistuvasti ymmärtää, että tyttären tuli olla iloinen ja auttaa äitipuolta. Tällä välin tytär ja äitipuoli olivat paenneet Schleesiasta läntiseen Saksaan ja elivät hyvin niukoissa oloissa. Miltä tuntui saada jatkuvasti kehotuksia olla iloinen ja reipas, vaikkei sellaiseen ollut mitään syytä? Tuollaiset kehotukset kiistävät ihmisen oikeuden omiin aitoihin tunteisiin.

Gerhardista äiti vaikutti täydellisen rationaaliselta (pojan hienotunteinen ilmaisu tunteettomuudelle). Äidin maailmassa ei ollut tilaa ahdistukselle, vihalle tai surulle. Tunteet olivat pelkkiä “häiriötekijöitä”. Joskus kuitenkin raskaat tunteet yllättivät jopa äidin. Silloin hän antoi ymmärtää, että lapsi ja mies olivat siihen syypäitä. Näiden oli syytä käyttäytyä paremmin, että äiti-paralla olisi helpompaa. Hän teki perheestä tunteidensa säätelijän, kun ei itse pystynyt siihen. Vaikka äiti ammatikseen opetti psykologiaa ja kasvatustiedettä, ei hän koskaan katsonut itseään ammattimaisin silmin. Terapiaa hän ei tietenkään tuntenut tarvitsevana.

Gerhardin isällä (1931) oli kivaa Hitlerjugendissa. Jälkikäteen katsottuna se tietenkin on täysin sopimatonta, mutta niin vain oli. Leiritulet, joukkuepelit, yhteiset matkat tekivät tehtävänsä. Isän isä oli rintamalla. Sodan päättyminen merkitsi Gerhardin isälle maailman romahtamista. Kestävän identiteetin rakentaminen silloisessa kaaoksessa oli vaikeaa. Isästä tuli arka ja syrjään vetäytyvä. Poliitiikan kanssa hän ei halunnut olla missään tekemisissä. Hän omistautui opinnoille, menestyi ja päätyi lopulta fysiikan professoriksi. Vastavoimaksi vahvalle äidille ei hänestä ollut.

Monet sotalasten lapset sanovat kärsineensä vanhempiensa emotionaalisesta saavuttamattomuudesta, läheisyyden puutteesta, puhumattomuudesta ja kyvyttömyydestä osoittaa välittämistä. Se, että vanhemmat ovat jääneet vieraiksi, on ollut lapsille suuri pettymys. On kuitenkin lohdullista huomata, että haastatelluista varsin monet ovat määrätietoisin ponnistuksin nousseet epäedullisen perhehistoriansa yläpuolelle. He eivät ole jääneet kohtalonsa vangiksi. He eivät jatka huonoa sukutraditiota. Sotalapset eivät itse juurikaan kyenneet muuttamaan epäedullista osaansa. Vasta heidän lapsillaan on ollut voimaa ja oivallusta voittaa sodan perintö, vaikka osansa hekin vielä saivat.

Jyrki Hilpelä

Tiivistelmät

Salo, Ulla-Maija. 2010. LAPSET POLITIIKKA JA YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN. *Kasvatus* 41 (5), 419–431.

Lapsia ei ole perinteisesti otettu mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun edes heitä itseään koskevilla asioilla. Tarkastelen artikkelissani lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen ehtoja, esteitä ja mahdollisuuksia. Lapset ja politiikka on käsitteellisesti hankala yhdistelmä. Kuitenkin sitä mukaa kun yhteiskuntatutkimuksen aikuislähtöisyyttä on lähdetty purkamaan, lasten yhteiskunnallinen osallistuminen ja nuorten kansalaisten yhteiskuntataitojen kehittäminen ovat saaneet enemmän tilaa. Lapsilla on omat erityiset oikeutensa, ja näin ollen heidät tulisi huomioida ihmisinä, joilla on omia huolia, kiinnostuksen kohteita ja erilaisia näkemyksiä asioista. Toisaalta lasten ja nuorten omaehtoinen kansalaisaktiivisuus voi myös yllättää. Tässä kehyksessä analysoin artikkelissani lasten lähettämiä kirjeitä tasavallan presidentti Tarja Haloselle. Pohdin, miten kirjeitä kirjoittamalla osallistutaan ja minkälaista yhteiskunnallista merkitystä kirjeenvaihdolla on. Luen kirjeitä tietynlaisena vastapuheena, kyseenalaistamisena, neuvotteluna, asioiden nurinkääntämisenä ja irrottautumisena lapsuutta ylläpitävistä määrittelyistä. Kirjeet muistuttavat konkreettisesti siitä, mitä poliittinen minuus ja aktiivinen kansalaisuus voivat tarkoittaa lasten ja nuorten jokapäiväisessä elämässä. Lapset itse vaativat tulla kuulluiksi ja huomatuiksi. Tästä ei ole epäilystä. He haluavat päästä poliittisen tiedon osaksi. Lapset ja nuoret tulisi ymmärtää aktiivisina oman elämänsä, oppimisensa ja tulevaisuuksiensa muokkaajina.

Asiasanat: lapsuudentutkimus, osallistuminen, politiikka, toimijuus, kansalaisuus, kirjeet

Zacheus, Tuomas – Hakala, Mari. 2010. LIIKUNTA KOTOUTUMISEN JA KULTTUURIEN KOHTAAMISEN VÄLINEENÄ – MAAHANMUUTTAJIEN PARISSA TYÖSKENTELEVIEN NÄKÖKULMIA. *Kasvatus* 41 (5), 432–444.

Artikkelissa tarkastellaan maahanmuuttajien – erityisesti pakolaisten ja paluumuuttajien – parissa työskentelevän 15 asiantuntijan käsityksiä sopivista tavoista soveltaa liikuntaa ja urheilua Suomeen kotoutumisen välineenä. Asiantuntijat edustivat 11:tä eri kansallisuutta. Tutkimusmenetelmänä oli teemahaastattelu, jonka keskeiset teemat olivat liikunnan merkitys kotoutumisen kannalta sekä maahanmuuttajien omien liikuntaryhmien merkitys. Haastattelu- ja analysoitiin tyypittelemällä ne Berryn (2006a) akkulturaatioteorian mukaisiin akkulturaatiostrategioihin. Tällöin voitiin erotella kolmenlaista lähestymistapaa: Ne asiantuntijat, jotka voitiin vastaustensa perusteella luokitella assimilaatiostrategian kannattajiksi, olivat sitä mieltä, että maahanmuuttajien tulisi harrastaa liikuntaa ensisijaisesti ryhmässä muiden kulttuurien edustajien ja erityisesti suomalaisten kanssa. Niille, jotka luokiteltiin integraatiostrategian kannattajiksi, oli tyypillistä nähdä maahanmuuttajien omat liikuntaryhmät ja monikulttuuriset liikuntaryhmät toisiaan tukeviksi, jolloin molempia tarvitaan. Separatiostrategiaa kannattaville asiantuntijoille taas oli tyypillistä korostaa maahanmuuttajien omien liikuntaryhmien ja jopa omien urheiluseurojen merkitystä. Asiantuntijat näkivät liikunnalla olevan merkitystä suomen kielen ja yhteiskunnan toimintatapojen oppimisen, sosiaalisen verkoston laajentamisen, itsetunnon kohottamisen ja yhteisön hyvinvoinnin kannalta. Keinot näihin pääsemiseksi kuitenkin vaihtelivat akkulturaatiostrategiasta riippuen. Suurin osa asiantuntijoista korosti lisäksi liikuntakulttuurien välisiä eroja eri maista (paitsi Suomen lähimaista)

tulevien ja suomalaisten välillä erityisesti kahdessa asiassa: ikääntyneiden ja naisten liikunnassa.

Asiasanat: maahanmuuttajat, akkulturaatio, kotoutuminen, liikunta

Anto, Erkki – Penttinen, Marjaana – Mikkilä-Erdmann, Mirjamaija. 2010. KOGNITIIVINEN KONFLIKTI OPPIKIRJATEKSTIN LUKUPROSESSISSA JA SILMÄNLIIKKEISSÄ. *Kasvatus* 41 (5), 445–455.

Tässä artikkelissa tarkastellaan lukemisen aikana koettua käsitteellistä muutosta. Aihetta lähestytään yhdistämällä käsitteellisen muutoksen, tekstinymmärtämisen sekä silmänliiketutkimuksen tutkimustraditioita. Artikkelissa esiteltävän esitutkimuksen tavoitteena oli selvittää, voidaanko lukuprosessin aikaista, käsitteelliseen muutokseen keskeisesti kuuluvaa kognitiivista konfliktia jäljittää silmänliikelaitteistolla. Tutkimuksessa kuudesluokkalaiset ($N = 30$) lukivat yhteyttämistä käsittelevän oppikirjatekstin. Tulosten perusteella palaaminen jo luettuihin virkkeisiin voi toimia merkinä kognitiivisesta konfliktista. Johtopäätöksenä on, että silmänliikkeiden rekisteröinti on käyttökelpoinen menetelmä käsitteellisen muutoksen tutkimuksessa. Se rikastaa ennen lähinnä lopputulokseen keskittyntä tutkimustraditioita, koska silmänliikkeiden kautta päästään lähemmäksi itse käsitteellisen muutoksen prosessia. Tulevaisuudessa silmänliiketutkimus voisi tarjota uudenlaisen työkalun käsitteellistä muutosta tukevan tekstin kehittämiseksi.

Asiasanat: kognitiivinen konflikti, käsitteellinen muutos, silmänliiketutkimus, tekstinymmärtäminen

Kaartinen, Jyrki. 2010. SAKSALAISTEN OPETTAJIEN JA HEIDÄN ETUJÄRJESTÖJENSÄ SUHTAUTUMINEN KANSALLISSOSIALISTEIHIN WEIMARIN TASAVALLAN AIKANA¹ (1919–1933). *Kasvatus* 41 (5), 456–465.

Kasvatuksen historian näkökulmasta kansakoulunopettajien ja lukionopettajien¹ sekä heidän etujärjestöjensä suhtautuminen kansallissosialisteihin on problemaattinen. Katsaukseni keskeisin kysymys on, miten kansakoulun ja lukion opettajat sekä heidän etujärjestönsä suhtautuivat kansallissosialisteihin Weimarin tasavallan aikana (1919–1933). Suomalaisessa kasvatuksen historian tutkimuksessa aihetta ei ole tarkasteltu. Aihe on yhä relevantti, koska siitä voidaan löytää kosketuspintoja myös nykyhetkeen. Hyvä kysymys on, miten yhteiskunnassa kasvattajien tulisi suhtautua vallalla olevaan ideologiaan ja sen edustajiin, jotka arvioivat pedagogiikkaa ensisijassa talouden toimintaedellytysten näkökulmasta. Tuon ideologian avainsanoja ovat kilpailu, tuottavuus ja tehokkuus, jotka kertovat, miten hyvää elämää yhteiskunnassa tulisi tavoitella. Siten pedagogiikan moniäänisyys saattaa kaventua hyvin yksipuoliseksi kertomukseksi, jonka tehtävänä on istuttaa kasvatettaviin vain ”oikeita ajatuksia”.

Asiasanat: kansallissosialismi, kansallissosialistinen opettajaliitto, Saksan opettajayhdistys, Saksan filologiliitto, Weimarin tasavalta

¹Tässä katsauksessa käytän käsitettä lukio tarkoittamaan saksalaista ”kymnaasia”, joka vastaa suunnilleen suomalaisen entisen oppikoulun luokkia 1–8, eikä siis nykyistä lukio-opetusta.